Lietas arhīva Nr. A42-01288-23/27
ECLI:LV:ADRJRIT:2023:0920.A420128823.2.S

ADMINISTRATĪVĀ RAJONA TIESA
RĪGAS TIESU NAMS

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2023.gada 20.septembrī

Administratīvā rajona tiesa
šādā sastāvā: tiesnese A.Karnīte,

piedaloties pieteicējai /pers. C/, pieteicējas juridiskās palīdzības sniedzējam /pers. D/ un atbildētājas Latvijas Republikas pusē pieaicinātās Nodarbinātības valsts aģentūras pārstāvei /pers. E/,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc /pers. C/ pieteikuma par Nodarbinātības valsts aģentūras direktores lēmuma Nr.3.1-1/6 atcelšanu un nemateriālā kaitējuma atlīdzināšanu 1 000 *euro* apmērā

Aprakstošā daļa

[1] Ar Nodarbinātības valsts aģentūras (turpmāk – aģentūra) Rīgas reģionālās filiāles 2022.gada 12.decembra lēmumu Nr.221012-70zaud1 (turpmāk – Sākotnējais lēmums) nolemts, ka pieteicēja ar 2022.gada 11.oktobri zaudē bezdarbnieka statusu *(lietas 14. – 15.lapa)*.

Nepiekrītot Sākotnējam lēmumam, pieteicēja to 2022.gada 23.decembrī apstrīdēja aģentūras direktorei, lūdzot atcelt to un atlīdzināt kaitējumu 1 000 *euro* apmērā *(lietas 16. – 18.lapa)*.

[2] Ar aģentūras direktores 2023.gada 11.janvāra lēmumu Nr.3.1-1/6 (turpmāk – Lēmums) nolēma atstāta negrozītu Sākotnējo lēmumu par bezdarbnieka statusa zaudēšanu, jo pieteicēja 2022.gada 11.oktobrī bija pašnodarbinātas personas statusā, kā arī noraidīja lūgumu par nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanu 1 000 *euro* apmērā *(lietas 10. – 12.lapa)*, pamatojot to ar turpmāko.

[2.1] Nepastāv strīds par to, vai pieteicēja ir saņēmusi autoratlīdzību no SIA „/Nosaukums A/" un /Nosaukums C/ ko apstiprina valsts informācija sistēmā pieejamie Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras dati par sociālās apdrošināšanas iemaksām un periodiem. Līdz ar to aģentūra konstatēja, ka pieteicēja bija pašnodarbināta persona periodā no 2022.gada 1.septembra līdz 2022.gada 31.oktobrim, tātad arī 2022.gada 11.oktobrī, kas secīgi nozīmē, ka pieteicēja nevarēja iegūt bezdarbnieka statusu.

[2.2] Aģentūra, noskaidrojot Valsts ieņēmumu dienesta viedokli, konstatēja, ka persona, kura saņem ienākumu par intelektuālo īpašumu no ienākuma izmaksātāja, kurš nav kolektīvā pārvaldījuma organizācija, ja šī persona nav reģistrējusi saimniecisko darbību laika periodā no 2022.gada 1.janvāra līdz 2022.gada 31.decembrim, likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" izpratnē ir uzskatāma par sociāli apdrošinātu pašnodarbināto personu. Tādējādi pieteicēja 2022.gada 11.oktobrī, t.i., dienā, ar kuru pieteicējai tika piešķirts bezdarbnieka statuss, bija sociāli apdrošināta pašnodarbināta persona saskaņā ar likumu „Par valsts sociālo apdrošināšanu", līdz ar to pieteicēja nevarēja iegūt bezdarbnieka statusu.

Savukārt gadījumā, ja tiek konstatēts kāds no Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 12.panta pirmajā daļā noteiktajiem bezdarbnieka statusa zaudēšanas pamatiem, aģentūrai ir jāizdod obligātais administratīvais. Secīgi, aģentūrai, ja tā konstatē, ka persona ir pašnodarbināta persona saskaņā ar likumu „Par valsts sociālo apdrošināšanu", ir jāpieņem lēmums par bezdarbnieka statusa zaudēšanu personai (obligātais administratīvais akts).

[2.3] Persona ir uzskatāma par sociāli apdrošinātu pašnodarbināto personu, tajā periodā, kad par personu tiek veiktas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas un šis periods var nesakrist ar periodu, kad persona faktiski ir veikusi darbu.

Ņemot vērā to, ka Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 12.panta trešā daļa paredz, ka bezdarbnieka statuss tiek zaudēts ar dienu, kad iestājies attiecīgais bezdarbnieka statusa zaudēšanas nosacījums, par bezdarbnieka statusa zaudēšanas brīdi pamatoti noteikts 2022.gada 11.oktobris, t.i. datums, ar kuru pieteicējai piešķirts bezdarbnieka statuss, jo pieteicēja jau 2022.gada 11.oktobrī neatbilda Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 10.panta pirmās daļas 2.punktam. Līdz ar to tiesiskais pamats bezdarbnieka statusa zaudēšanai ir Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 12.panta pirmās daļas 1.punkts – darba ņēmēja vai pašnodarbinātā statusa iegūšana saskaņā ar likumu „Par valsts sociālo apdrošināšanu", izņemot šā statusa iegūšanu divreiz 12 mēnešu periodā uz laiku, kas kopā nepārsniedz 60 dienas, ja par to paziņots Nodarbinātības valsts aģentūrai, kā arī izņemot iesaistīšanos aktīvajos nodarbinātības pasākumos.

[2.4] Aģentūra norāda, ka tā kā Sākotnējais lēmums ir tiesisks un nav atceļams, tad nepastāv pamats nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanai 1 000 *euro* apmērā.

[3] Pieteicēja, nepiekrītot Lēmumam, pārsūdzēja to Administratīvajā rajona tiesā *(lietas 5. – 7.lapa)*.

[3.1] Pieteicēja 2022.gada 21.martā noslēdza ar SIA /Nosaukums A/ Autora līgumu Nr.R-29/2022 un pamatojoties uz to, veica noteiktajā terminā, apjomā un kvalitātē autora darbus.

Ņemot vērā, ka 2022.gada 11.oktobrī pieteicējai nebija ienākumu, viņa 2022.gada 11.oktobrī reģistrējās bezdarbnieku statusam.

[3.2] Pieteicēja norāda, ka Latvijas Republikas Satversmes 109.pants nodrošina, ka ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darbnespējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos.

Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 10.panta pirmās daļas 2.punktā ir noteikts, ka tiesības uz bezdarbnieka statusu pēc reģistrēšanās Nodarbinātības valsts aģentūrā ir šā likuma 2.panta otrajā daļā minētajai personai, kura nestrādā (nav uzskatāma par darba ņēmēju vai pašnodarbināto saskaņā ar likumu „Par valsts sociālo apdrošināšanu"). Pieteicēja paļāvās, ka 2022.gada 11.oktobrī atbilda Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 10.panta pirmajā daļas 2.punktā noteiktajām un arī citām Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 10.panta pirmajā daļas prasībām.

[3.3] Saskaņā ar Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 12.panta pirmās daļas 1.punktu bezdarbnieka statusa zaudēšanas pamats ir darba ņēmēja vai pašnodarbinātā statusa iegūšana saskaņā ar likumu „Par valsts sociālo apdrošināšanu", izņemot šā statusa iegūšanu divreiz 12 mēnešu periodā uz laiku, kas kopā nepārsniedz 60 dienas, ja par to paziņots Nodarbinātības valsts aģentūrai, kā arī izņemot iesaistīšanos aktīvajos nodarbinātības pasākumos.

Pieteicēja norāda, ka lietā nav strīda, ka 2022.gada oktobrī un novembrī pieteicēja nav ieguvusi darba ņēmēja vai pašnodarbinātā statusu saskaņā ar likumu „Par valsts sociālo apdrošināšanu". Tieši pretēji, lietā ir pierādījumi, kas apstiprina, ka pieteicēja nav ieguvusi darba ņēmēja un pašnodarbinātā statusu ne 2022.gada oktobrī, ne arī novembrī.

[3.4] Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 12.panta trešā daļa nosaka, ka persona zaudē bezdarbnieka statusu ar dienu, kad iestājies attiecīgais bezdarbnieka statusa zaudēšanas nosacījums.

Tomēr aģentūra nav konstatējusi, kad iestājies attiecīgais bezdarbnieka statusa zaudēšanas nosacījums, proti, kad pieteicēja ir ieguvusi darba ņēmēja un pašnodarbinātā statusu 2022.gada 11.oktobrī, citā datumā oktobrī un novembrī.

[3.5] Pieteicēja, pamatojoties uz Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 14.panta otro daļu, lūdz atlīdzināt nemantisko kaitējumu 1 000 *euro* apmērā par aģentūras viņai radītajām ciešanām.

[4] 2023.gada 15.martā tiesā saņemti aģentūras paskaidrojumi par pieteikumu *(lietas 24. – 26.lapa)*, kuros tā norāda, ka pieteikums ir nepamatots un noraidāms turpmāko apsvērumu dēļ.

[4.1] Aģentūra, pamatojoties uz pieteicējas 2022.gada 11.oktobra iesniegumu par bezdarbnieka statusa piešķiršanu un pieteicējas atbilstību Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma (turpmāk – Bezdarbnieku atbalsta likums) 10.panta pirmajā daļā noteiktajiem bezdarbnieka statusa piešķiršanas kritērijiem, 2022.gada 12.oktobrī pieņēma lēmumu par bezdarbnieka statusa piešķiršanu pieteicējai no 2022.gada 11.oktobra.

[4.2] Lēmuma par bezdarbnieka statusa piešķiršanu pieņemšanas dienā valsts informācijas sistēmā „Bezdarbnieku uzskaites un reģistrēto vakanču informācijas sistēma" (turpmāk –informācijas sistēma) sadaļā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras norādītie dati neuzrādīja informāciju par to, ka pieteicēja ir uzskatāma par sociāli apdrošinātu pašnodarbināto personu. Jāņem vērā, ka autoratlīdzības izmaksas mēnesis tiek norādīts autoratlīdzības līgumā, kas noslēgts starp autordarba pasūtītāju un autordarba veicēju. Ziņas Valsts ieņēmumu dienestam par autoram izmaksāto atlīdzību, izmaksātājam jāsniedz līdz nākamā mēneša (pēc izmaksas) 17.datumam, kā noteikts Ministru kabineta 2010.gada 7.septembra noteikumos Nr.827 „Noteikumi par valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu veicēju reģistrāciju un ziņojumiem par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām un iedzīvotāju ienākuma nodokli".

Savukārt, saskaņā ar Ministru kabineta 2010.gada 5.oktobra noteikumu Nr.951 „Kārtība, kādā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra reģistrē valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas un apmainās ar Valsts ieņēmumu dienestu ar ziņām par šīm iemaksām un pārmaksāto iedzīvotāju ienākuma nodokli" 2.13.un 3.2.punktos noteikto Valsts ieņēmumu dienests Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai sniedz ziņas par autoratlīdzību izmaksātāju veiktajām valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām ne vēlāk kā piecu darbdienu laikā pēc attiecīgo ziņu saņemšanas.

[4.3] Pieteicējas iesniegtais pieņemšanas-nodošanas akts ir sastādīts 2022.gada 27.oktobrī, atbilstoši aktā norādītajam, pieteicējai izmaksājamās atlīdzības samaksas termiņš noteikts desmit dienu laikā no šī akta parakstīšanas dienas, līdz ar ko lēmuma par bezdarbnieka statusa piešķiršanu pieņemšanas dienā valsts informācijas sistēmā objektīvi vēl nevarēja uzrādīties ziņas par pieteicējai izmaksāto autoratlīdzību par oktobrī veiktajiem darbiem.

[4.4] Aģentūras filiāles nodarbinātības aģents 2022.gada 7.decembrī saņēma pieteicējas e-pasta vēstuli, kurā pieteicēja informēja par decembra mēnesī plānotajām atlīdzību iemaksām. Savukārt 2022.gada 8.decembrī aģentūras Rīgas reģionālās filiāle saņēma no pieteicējas informāciju par oktobrī veiktajiem autordarbiem. Šajā pašā dienā nodarbinātības aģents, pārbaudot informācijas sistēmā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras uzkrātos datus, konstatēja, ka SIA /Nosaukums A/ par pieteicēju ir veikusi valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas ar likmi 31,07 % par periodu no 2022.gada 1.septembra līdz 2022.gada 31.oktobrim. Līdz ar to secināja, ka pieteicēja pieteikuma par bezdarbnieka statusa piešķiršanu iesniegšanas brīdī, 2022.gada 11.oktobrī, bija uzskatāma par pašnodarbināto saskaņā ar likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 1.panta 2.punkta „c" apakšpunktu un neatbilda Bezdarbnieku atbalsta likuma 10.panta pirmās daļas 2.punkta prasībām (nestrādā (nav uzskatāms par darba ņēmēju vai pašnodarbināto saskaņā ar likumu „Par valsts sociālo apdrošināšanu")), kas savukārt liedz viņai izmantot bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta sistēmu. Konstatējot minēto apstākli, bija pamats atbilstoši Bezdarbnieku atbalsta likuma 12.panta pirmās daļas 1.punktam un saskaņā ar minētā likuma 12.panta trešo daļu pieņemt lēmumu par to, ka pieteicēja zaudē bezdarbnieka statusu ar tā piešķiršanas dienu.

[5] Tiesas sēdē pieteicēja pieteikumu uzturēja, atsaucoties uz pieteikumā norādītajiem argumentiem, savukārt aģentūras pilnvarotā pārstāve pieteikumu neatzina un uzturēja Lēmumā un paskaidrojumā minētos argumentus.

Motīvu daļa

[6] Tiesa, izvērtējot lietas materiālos esošos pierādījumus to savstarpējā kopsakarībā ar tiesību normām, atzīst, ka pieteikums ir noraidāms turpmāko apsvērumu dēļ.

I

[7] Kaut gan lietas dalībnieki nav vērsuši tiesas uzmanību uz Lēmuma lemjošās daļas saturu, tiesa uzskata, ka visupirms tai ir jāvērš aģentūras uzmanība uz procesuāliem aspektiem saistībā ar minēto.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 81.panta pirmo daļu augstāka iestāde izskata lietu vēlreiz pēc būtības kopumā vai tajā daļā, uz kuru attiecas iesniedzēja iebildumi. Augstāka iestāde, pieņemot lēmumu par apstrīdēto administratīvo aktu, citastarp ievēro Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteikto formu, kādā tiek īstenota padotība pār zemāku iestādi, kā arī apstrīdētā administratīvā akta veidu (65.pants). Savukārt minētā panta otrā daļa noteic, ka augstāka iestāde ar savu lēmumu var:

1) atstāt administratīvo aktu negrozītu;

2) atcelt administratīvo aktu;

3) atcelt administratīvo aktu kādā daļā;

4) izdot satura ziņā citādu administratīvo aktu;

5) konstatēt, vai administratīvais akts, kurš jau zaudējis spēku (82.pants), ir bijis tiesisks vai prettiesisks.

Kā redzams no Lēmuma lemjošās daļas tiesību normu uzskaitījuma aģentūra Lēmumu ir pamatojusi ar Administratīvā procesa likuma 81.panta otrās daļas 1.un 3.punktu, proti, ka aģentūra ir tiesīga atstāt administratīvo aktu negrozītu un atcelt administratīvo aktu kādā daļā.

No Lēmuma lemjošās daļas satura izriet, ka aģentūra lēmusi par Sākotnējā lēmuma atcelšanu attiecībā uz faktu konstatāciju un tiesisko pamatojumu (7.1.un 7.3.apakšpunkts), vienlaicīgi nosakot citu Lēmuma faktu konstatāciju un tiesisko pamatojumu (7.2.un 7.4.apakšpunkts). Savukārt pārējā Lēmuma daļā, proti, attiecībā uz bezdarbnieka statusa zaudēšanu, Sākotnējais lēmums atstāts negrozīts (7.5.apakšpunkts).

Tiesa norāda, ka Administratīvā procesa likuma 81.panta otrā daļa ir piemērojama attiecībā uz zemākas iestādes pieņemto lēmumu pēc būtības, kas konkrētajā gadījumā ir lēmums par bezdarbnieka statusa zaudēšanu. Tādējādi konkrētajā lietā aģentūras augstākā iestāde, piemērojot Administratīvā procesa likuma 81.panta otro daļu, varēja pieņemt lēmumu par Sākotnējā lēmuma atcelšanu, kā rezultātā pieteicēja nebūtu zaudējusi bezdarbnieka statusu, par lēmuma atcelšanu daļā, piemēram, mainot datumu, no kura attiecīgais statuss ir anulējams, vai, atstājot lēmumu negrozītu, proti, atstājot spēkā zemākas iestādes lēmumu par statusa anulēšanu no konkrētā datuma.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 81.panta pirmo daļu augstāka iestāde izskata lietu vēlreiz pēc būtības. Savukārt saskaņā ar minētā panta piekto daļu apstrīdētais administratīvais akts iegūst savu galīgo noformējumu tādā veidā, kādā tas noformēts lēmumā par apstrīdēto administratīvo aktu. Šādā veidā tas ir izpildāms un to var pārsūdzēt tiesā.

Tādējādi aģentūras Lēmuma nolemjošās daļas 7.1. – 7.4.apakšpunktam ir Lēmuma aprakstošās un secinājuma daļas jautājums.

Līdz ar to secināms, ka pēc būtības ar Lēmumu ir atstāts negrozīts Sākotnējais lēmums, jo tiesiskās sekas pieteicējai nav mainījušās.

Vienlaicīgi norādāms, ka pēc Lēmuma pieņemšanas zemākai iestādei 2023.gada 13.janvārī nebija atkārtoti jāpieņem administratīvais akts (Nr.221012-70zaud2) par bezdarbnieka statusa zaudēšanu *(lietas 48.lapa)*, jo pieteicēja savu statusu zaudēja ar Lēmumu, kas konkrētajā administratīvajā procesā bija administratīvā akta galīgais noregulējums, ko attiecīgi pieteicējai bija tiesības pārsūdzēt tiesā un ko viņa arī izdarīja. Tiesa konstatē, ka tiesas sēdē aģentūras pilnvarotā pārstāve nevarēja loģiski izskaidrot, ar kādu mērķi 2023.gada 13.janvārī tika pieņemts lēmums Nr.221012-70zaud2.

II

[8] Lietā ir izvērtējams, vai pieteicējai pamatoti anulēts piešķirtais bezdarbnieka statuss no 2022.gada 11.oktobra, kad pieteicējai tika piešķirts bezdarbnieka statuss.

[9] Kritēriji bezdarbnieka statusa iegūšanai un zaudēšanai ir noteikti Bezdarbnieku atbalsta likumā.

Saskaņā ar minētā likuma 10.panta pirmās daļas 2.punktu tiesības uz bezdarbnieku statusu ir personai, kura nestrādā (nav uzskatāma par darba ņēmēju vai pašnodarbināto saskaņā ar likumu „Par valsts sociālo apdrošināšanu").

Savukārt saskaņā ar minētā likuma 12.panta pirmās daļas 1.punktu bezdarbnieka statusa zaudēšanas pamats ir darba ņēmēja vai pašnodarbinātā statusa iegūšana saskaņā ar likumu „Par valsts sociālo apdrošināšanu", izņemot šā statusa iegūšanu divreiz 12 mēnešu periodā uz laiku, kas kopā nepārsniedz 60 dienas, ja par to paziņots Nodarbinātības valsts aģentūrai, kā arī izņemot iesaistīšanos aktīvajos nodarbinātības pasākumos.

Kā izriet no Lēmuma aģentūra Lēmumu pamatojusi ar Bezdarbnieku atbalsta likuma 12.panta pirmās daļas 1.punktu uzskatot, ka pieteicēja bezdarbnieka statusa pieprasīšanas brīdī ir bijusi pašnodarbināta persona.

Likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 1.panta 3.punktā ir definēts, ka valsts sociālās apdrošināšanas jomā par pašnodarbinātu personu ir uzskatāma persona, kura gūst ienākumus (vai ieņēmumus), tostarp kā fiziskā persona, kuras pastāvīgā dzīvesvieta ir Latvijas Republikā un kura gūst ienākumu no intelektuālā īpašuma, izņemot autortiesību mantinieku un citu autortiesību pārņēmēju, un ir reģistrējusies kā saimnieciskajā darbībā gūtā ienākuma nodokļa maksātāja („c" apakšpunkts). Tādējādi, lai personu uzskatītu par pašnodarbināto, kas var pretendēt uz dalību valsts sociālās apdrošināšanas sistēmā un attiecīgi saņemt ar to saistītos sociālās apdrošināšanas pakalpojumus, būtisks priekšnoteikums ir tieši ienākumu gūšana. Turklāt saskaņā ar šā likuma 5.panta piekto daļu pašnodarbinātie ir sociāli apdrošināti, ja faktiski ir veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas.

Savukārt saskaņā ar likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" pārejas noteikumu 95.un 96.punktu (redakcijā, kas spēkā no 2022.gada 1.janvāra) par periodu no 2022.gada 1.janvāra līdz 2022.gada 31.decembrim Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra atbilstoši ienākuma no intelektuālā īpašuma izmaksātāja faktiski veiktajām obligātajām iemaksām no ienākuma no intelektuālā īpašuma, piemērojot pašnodarbinātajam šā likuma 18.panta otrajā daļā noteikto obligāto iemaksu likmi, reģistrē personas obligāto iemaksu objektu sociālajai apdrošināšanai un pensijas kapitālu, savukārt persona, kura saņem ienākumu no intelektuālā īpašuma, veic minimālās obligātās iemaksas valsts pensiju apdrošināšanai 10 procentu apmērā no starpības līdz obligāto iemaksu objekta minimālajam apmēram par periodu no 2022.gada 1.janvāra līdz 2022.gada 31.decembrim. Savukārt 2022.gada 9.decembrī stājās spēkā grozījumi minētajos pārejas noteikumos, pagarinot termiņu līdz 2023.gada 31.decembrim.

No minētajām tiesību normām to savstarpējā kopsakarā izriet, ka valsts sociālās apdrošināšanas sistēmā par pašnodarbinātu personu ir uzskatāma persona, kas gūst ienākumus (tostarp no intelektuālā īpašuma) un par kuru ir veiktas sociālās iemaksas.

Tātad vispārīgi konstatējot, ka persona ir pašnodarbināta, ir secināms, ka tai nav tiesības uz bezdarbnieka statusu.

[10] Atbilstoši lietas materiāliem starp pieteicēju un SIA /Nosaukums A/ 2022.gada 21.martā noslēgts autora līgums Nr.R-29/2022, atbilstoši kura 2.1.apakšpunktam pieteicēja pēc SIA /Nosaukums A/ pasūtījuma laika periodā no 2022.gada 21.marta līdz 31.decembrim par samaksu nodrošinās autora literāros tekstus *(lietas 94. – 96.lapa)*.

Saistībā ar minēto līgumu starp pieteicēju un SIA /Nosaukums A/ 2022.gada 27.oktobrī parakstīts pieņemšanas – nodošanas akts par to, ka pieteicēja no 2022.gada 10.septembra līdz 9.oktobrim veikusi autora darba izpildi, par ko viņai noteikta atlīdzība 799,99 *euro* apmērā (bruto, tai skaitā iedzīvotāju ienākuma nodoklis (IIN)), no kuriem SIA /Nosaukums A/ ietur IIN 25% apmērā.

Vienlaicīgi konstatējams, ka SIA /Nosaukums A/ 2022.gada oktobrī ir veikusi obligātās iemaksas par pieteicēju, reģistrējot pieteicējai iemaksu objektu 514,97 *euro (lietas 32., 36.un 51.lapa)*.

Ņemot vērā iepriekš norādīto tiesisko regulējumu kopsakarā ar to, ka pieteicējai 2022.gada oktobrī bija reģistrētas sociālās iemaksas, ir atzīstams, ka pieteicēja bija atzīstama par pašnodarbinātu personu.

Turklāt, kā izriet no pašas pieteicējas aģentūras filiāles nodarbinātības aģentam 2022.gada 8.decembrī nosūtītās e-pasta vēstules *(lietas 45.lapa)*, pati pieteicēja norāda, ka atbilstoši pieņemšanas – nodošanas aktam tajā uzrādītais darbs ir veikts līdz 2022.gada 9.oktobrim, kas nozīmē, ka pieteicēja darbu veikusi vēl 2022.gada oktobrī, par ko atlīdzību pieteicējai atbilstoši 2022.gada 27.oktobra pieņemšanas – nodošanas akta 3.punktam bija jāsaņem 10 darba dienu laikā no akta parakstīšanas brīža, tas ir, vēlākais līdz 2022.gada 10.novembrim (atbilstoši pieteicējas konta pārskatam atlīdzību SIA /Nosaukums A/ ieskaitījusi 2022.gada 31.oktobrī). Ņemot vērā minēto, secināms, ka pieteicējas ienākumi no intelektuālā īpašuma kā

pašnodarbinātajai ir gūti 2022.gada oktobrī un tie bija iemaksu objekts. Turklāt nav nozīmes pieteicējas norādītajam, ka SIA /Nosaukums A/ saskaņā ar 2022.gada 21.marta autora līguma Nr.R-29/2022 1.9.apakšpunktu nebija jāveic sociālās iemaksas, jo tās bija veicamas pašai pieteicējai, ko pieteicēja nebija darījusi. Savukārt pieteicējas norādītais, ka atbilstoši viņas konta pārskatam SIA /Nosaukums A/, pretēji autora līgumā nolīgtajam, ieskaitījusi pieteicējai pilnu līgumā nolīgto summu, no tās neieturot nedz obligātās iemaksas, nedz IIN, tajā pašā laikā par pieteicēju veicot obligātās iemaksas, nemaina apstākli, ka pieteicēja ir atzīstama par sociāli apdrošinātu personu 2022.gada oktobra mēnesī, jo bija guvusi ienākumus, saistībā ar kuriem tika veiktas obligātās iemaksas. Tā kā lietā nav pierādījumu, ka pieteicēja personīgi arī būtu no minētā ienākuma veikusi obligātās iemaksas, konkrētās naudas iemaksa pieteicējas kontā lielākā apmērā nekā tas izriet no autora līguma ir risināms ar SIA /Nosaukums A/ kā iespējamā pārmaksa pieteicējai. Tomēr tas neietekmē to, ka pieteicēja ir atzīstama par pašnodarbinātu personu 2022.gada oktobrī.

Tāpat bez ievērības nav atstājams apstāklis, ka pieteicēja, 2022.gada 11.oktobrī vēršoties aģentūrā ar lūgumu piešķirt viņai bezdarbnieka statusu, apliecināja, ka nestrādā, nav darba ņēmēja vai pašnodarbinātā persona atbilstoši likumam „Par valsts sociālo apdrošināšanu" *(lietas 28.lapa)*. Tomēr minētais ir pretrunā 2022.gada 21.marta autora līguma Nr.R-29/2022 2.1.un 2.2.apakšpunktam, kas paredzēja, ka pieteicēja pasūtītos darbus veic līdz pat 2022.gada 31.decembrim, par to katru mēnesi sastādot pieņemšanas – nodošanas aktu. Lietā nav pierādījumu, ka minētais līgums būtu pirms termiņa izbeigts, savukārt pieteicējas tiesas sēdē paskaidrotais, ka par to bijusi mutiska vienošanās, nav pietiekams. Tādējādi secināms, ka pieteicējai bija jāapzinās, ka viņai vēl līdz 2022.gada 31.decembrim var būt autora līguma ietvaros veicami darbi, no kuriem ir gūstami ienākumi, proti, maksājamas sociālās iemaksas. Minēto apstiprina lietas materiālos esošā izdruka par pieteicējas ienākumiem, kur redzams, ka vēl 2022.gada decembrī SIA /Nosaukums A/ pieteicējai reģistrējusi iemaksu objektu *(lietas 50.un 51.lapa)*.

Ņemot vērā minēto secināms, ka nav nozīmes, ka pieteicēja 2022.gada 30.septembrī beidza savas darba tiesiskās attiecības ar SIA „/Nosaukums B/", jo neskatoties uz minēto, pieteicēja atbilstoši likumam „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 2022.gada oktobrī, tas ir, arī 2022.gada 11.oktobrī bija atzīstama par pašnodarbinātu personu, jo par viņu bija veiktas sociālās iemaksas.

[11] Aģentūra Lēmumu pieņēmusi pamatojoties uz Bezdarbnieku atbalsta likuma 12.panta pirmās daļas 1.punktu, kas pamatā paredz, ka bezdarbnieka statusa zaudēšanas pamats ir darba ņēmēja vai pašnodarbinātā statusa iegūšana saskaņā ar likumu „Par valsts sociālo apdrošināšanu".

Tātad vispārīgā gadījumā minētā norma būtu piemērojama, ja persona, kurai piešķirts bezdarbnieka statuss, vēlāk kļūst par nodarbinātu personu, tas ir par sociāli apdrošinātu personu.

Tomēr konkrētajā gadījumā pieteicēja nemaz nebija pārtraukusi būt par sociāli apdrošinātu personu. Bezdarbnieku atbalsta likums tieši nenoteic šādu gadījumu kā apstākli piešķirtā bezdarbnieka statusa pārtraukšanai. Tomēr minētais nebūtu uzskatāms par šķērsli, konkrēto normu piemērot arī pieteicējas situācijā, jo jāņem vērā normas saturs, kura jēga ir apstāklī, ka bezdarbnieka statuss nav savienojams ar nodarbinātas (pašnodarbināts) personas statusu.

Proti, kā atzinis Senāts, bezdarbnieka statuss, kas ir priekšnoteikums bezdarbnieka pabalsta piešķiršanai, nav savienojams ar darba ņēmēja statusu *(Senāta 2011.gada 26. janvāra sprieduma lietā Nr.SKA-118/2011 (A42470408) 9.punkts un 2010.gada 16.decembra sprieduma lietā Nr.SKA-53/2010 (A42556507) 13.punkts)*.

Administratīvā procesa likuma 86.panta otrā daļa noteic, ka adresātam labvēlīgu prettiesisku administratīvo aktu var atcelt, ja ir vismaz viens no šādiem apstākļiem:

1) adresāts vēl nav izmantojis savas tiesības, kuras šis administratīvais akts apstiprina vai piešķir;

2) tiesību norma paredz administratīvā akta atcelšanu vai administratīvais akts ietver tā atcelšanas atrunu;

3) administratīvā akta palikšana spēkā skar būtiskas sabiedrības intereses. Ja adresāts uz attiecīgā administratīvā akta pamata ir saņēmis naudu vai citus labumus, šis administratīvais akts zaudē spēku ar tā atcelšanas dienu. Attiecīgā publisko tiesību juridiskā persona saskaņā ar šā likuma 8.nodaļu atlīdzina adresātam zaudējumus vai nemantisko kaitējumu, kas tam radies sakarā ar administratīvā akta atcelšanu;

4) adresāts attiecīgā administratīvā akta izdošanu panācis ar apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu, kukuļošanu, spaidiem, draudiem vai citām prettiesiskām darbībām. Šādā gadījumā iestāde izvērtē adresāta veikto darbību prettiesiskumu un atceļ šo administratīvo aktu ar tā izdošanas dienu. Adresāta pienākums ir atlīdzināt attiecīgajam publisko tiesību subjektam to, ko šis adresāts no publisko tiesību subjekta ieguvis, pamatojoties uz administratīvo aktu. Iestāde atlīdzinājuma apmēru var noteikt administratīvajā aktā;

5) administratīvā akta prettiesiskums ir tik acīmredzams, ka akta adresāts to varēja un viņam to vajadzēja apzināties.

Kā izriet no tiesas iepriekš konstatētā, pieteicējai bija jāapzinās, ka viņa, saņemot autoratlīdzību no SIA /Nosaukums A/ attiecīgajā mēnesī ir sociāli apdrošināta persona, jo pati saskaņā ar autora līgumu bija apņēmusies veikt obligātās iemaksas, turklāt autora līgums pieteicējai bija spēkā līdz pat 2022.gada 31.decembrim. Vienlaicīgi tiesa no pieteicējas paskaidrojumiem un lietas materiāliem nekonstatē tādu apstākļu kopumu, lai secinātu, ka pieteicēja apzināti sniegusi nepatiesas ziņas aģentūrai par to, ka viņa nav pašnodarbināta persona. No pieteicējas sniegtajiem paskaidrojumiem izriet, ka pieteicēja paļāvusies, ka bezdarbnieka statuss viņai pienākas un tādējādi tā piešķiršana viņai ir tiesiska.

Tiesiskās paļāvības aizsardzība izriet no tiesiskas valsts principa, saskaņā ar kuru valsts

rīkojas tiesiski, paredzami un skaidri. Tas, cita starpā, attiecas arī uz iestādes izdotiem administratīviem aktiem. Atbilstoši tiesiskās paļāvības principam persona var paļauties, ka iestādes izdotais administratīvais akts ir tiesisks un netiks atcelts, un līdz ar to persona var rēķināties ar tām tiesībām, kas tai ar konkrēto administratīvo aktu ir piešķirtas. Citiem vārdiem sakot, tiesiskās paļāvības princips aizsargā personu no tai labvēlīgu administratīvu aktu atcelšanas. Tomēr tiesiskās paļāvības aizsardzība nav absolūta. Kā konsekventi atzīts Senāta praksē, vērtējot to, vai konkrētajā gadījumā tiesiskā paļāvība ir aizsargājama, ir jāpārbauda, vai ir bijis iestādes skaidrs un beznosacījuma apsolījums (arī administratīvā akta formā), kas personai varēja radīt pamatotu paļāvību, vai persona uz šo apsolījumu ir paļāvusies un vai personas paļāvība ir aizsardzības vērta *(sk. Senāta 2007.gada 7.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-238/2007 (A42103404) 13.punktu, 2008.gada 14.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-34/2008 (A42231904) 15.punktu, 2020.gada 14.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-160/2020 (ECLI:LV:AT:2020:0214.A420302514.4.S) 12.punktu, 2021.gada 28.janvāra sprieduma lietā Nr.SKA-17/2021 (A420202716) 13.punktu, 2023.gada 17.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-100/2023 (ECLI:LV:AT:2023:0717.A420169319.13.SL)7.punktu)*.

Vērtējot to, vai labvēlīga administratīvā akta adresāta paļaušanās uz šā administratīvā akta spēkā esību ir aizsardzības vērta, pēc būtības ir nepieciešams līdzsvarot labvēlīgā administratīvā akta adresāta intereses un sabiedrības intereses. Kā tas ir atzīts gan tiesu praksē, gan arī Administratīvā procesa likumā, viens no gadījumiem, kad labvēlīgā administratīvā akta adresāta intereses ir mazāk aizsardzības vērtas nekā sabiedrības intereses nodrošināt administratīvo aktu tiesiskumu, ir tāds, ka labvēlīgā administratīvā akta adresāts zināja vai tam vajadzēja zināt par labvēlīgā administratīvā akta prettiesiskumu (Administratīvā procesa likuma 86.panta otrās daļas 5.punktu). Taču, lai noteiktu, vai pastāv šāds gadījums, ir jākonstatē, ka persona zināja vai tai vajadzēja zināt tieši par administratīvā akta prettiesiskumu. Nepietiek ar to, ka persona zināja tos apstākļus, kas ir pamatā administratīvā akta prettiesiskumam. Turklāt, lai atzītu, ka personai vajadzēja zināt par administratīvā akta prettiesiskumu, tā prettiesiskumam ir jābūt acīmredzamam, kas parasti nozīmē, ka to spēj saskatīt arī „vienkāršais cilvēks" *(Briede J. 86.panta komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Briede J. (zin. red.). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 866.lpp.) sk. Senāta 2023.gada 17.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-100/2023 (*

ECLI:LV:AT:2023:0717.A420169319.13.S L) 7.punktu).

Saskaņā ar likuma „Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam" 3.panta pirmo daļu tiesības uz bezdarba apdrošināšanas pakalpojumiem ir personām, kuras Bezdarbnieku atbalsta likumā noteiktajā kārtībā ir ieguvušas bezdarbnieka statusu, ir apdrošinātas bezdarba gadījumam saskaņā ar likumu „Par valsts sociālo apdrošināšanu" un kurām ir šajā likumā noteiktais apdrošināšanas stāžs.

Tātad viens no priekšnoteikumiem, lai persona saņemtu bezdarba apdrošināšanas pakalpojumu, kas atbilstoši likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu" 4.panta 2.punktam ir viens no sociālās apdrošināšanas veidiem, ir bezdarbnieka statusa saņemšana.

Nenoliedzami, ka viens no pieteicējas mērķiem, pieprasot bezdarbnieka statusa piešķiršanu, bija iegūt tiesības saņemt bezdarbnieka pabalstu, ko, cita starpā, pierāda lietā esošie dokumenti, par pieteicējai izmaksāto bezdarbnieka pabalstu.

Kā vairākkārtīgi norādījis Senāts, sociālās apdrošināšanas būtība ir apdrošināt personas risku zaudēt darba ienākumus sakarā ar sociālā riska (apdrošināšanas gadījuma) iestāšanos. Tas nozīmē, ka sociālās apdrošināšanas sistēmas ietvaros personai tiek izmaksāts sociālās apdrošināšanas pabalsts, kas sedz daļu no personas gūtajiem ienākumiem, kādi tai bija sociālā riska iestāšanās brīdī un kurus tā nespēj iegūt sociālā riska iestāšanās dēļ (*sk. Senāta 2010.gada 10.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-246/2010 9.punktu*). Tātad sociālās apdrošināšanas mērķis ir novērst vai mazināt apdrošinātās personas ienākumu zaudējumu, kas rodas likumā paredzētā sociālā riska iestāšanās gadījumā, piemēram, ja persona grūtniecības un bērna kopšanas dēļ nevar strādāt un tādēļ saņemt līdzšinējo darba samaksu *(sk. Senāta 2013.gada 22.oktobra sprieduma lietā Nr.SKA-492/2013 7.punktu, 2013.gada 4.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-234/2013 7.punktu un 2014.gada 13.jūnija sprieduma lietā Nr.107/2014 10.punktu)*.

Tādējādi pieteicējai acīmredzami bija jāsaprot, ka vienlaicīgi saņemot ienākumus no intelektuālā īpašuma, kas gūti darbojoties kā pašnodarbinātai personai, un bezdarbnieka pabalstu kā personai ar piešķirtu bezdarbnieka statusu, ir pretēji sociālās apdrošināšanas mērķim un sabiedrības interesēm, līdz ar to arī pretēji bezdarbnieka statusa piešķiršanas mērķim. Tā kā bezdarbnieka statuss ietekmē arī sociālo pakalpojumu saņemšanu, savukārt sociālā apdrošināšana ir balstīta uz sabiedrības solidaritātes principu, tad atzīstams, ka sabiedrības interesēs bezdarbnieka statusa piešķiršana ir jānodrošina tikai tām personām, kuras atbilst likumā noteiktajām prasībām bezdarbnieka statusa saņemšanai.

Līdz ar to tiesa atzīst, ka pieteicējas gadījumā viņas paļaušanās, ka pieteicējai tiesiski ir piešķirts bezdarbnieka statuss nav tiesiski aizsargājama. Tādējādi izpildās Administratīvā procesa likuma 86.panta otrās daļas 3.punkts Lēmuma atcelšanai.

[12] Ņemot vērā to, ka pieteicēja iesnieguma iesniegšanas brīdī 2022.gada 11.oktobrī bija uzskatāma par pašnodarbinātu personu, pieteicējai nebija tiesības uz bezdarbnieka statusu saskaņā ar 10.panta pirmās daļas 2.punktu.

Līdz ar to tiesa atzīst, ka aģentūra pamatoti attiecībā uz pieteicēju lēma par bezdarbnieka statusa zaudēšanu ar 2022.gada 11.oktobri.

[13] Attiecībā uz pieteicējas pieteikumu daļā par nemateriālā kaitējuma atlīdzināšanu 1 000 *euro* apmērā norādāms, ka saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 92.pantu ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai nemantisko kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību.

Tātad kaitējuma atlīdzināšanas prasījums nav patstāvīgs prasījums, bet gan nesaraujami saistīts ar administratīva akta vai faktiskās rīcības prettiesiskuma konstatējumu.

Tā kā konkrētajā lietā tiesa atzina, ka pieteicēja pamatoti zaudējusi bezdarbnieka statusu, tad pieteicējai nav tiesiska pamata prasīt atlīdzināt viņai ar Lēmumu nodarīto nemantisko kaitējumu 1 000 *euro* apmērā.

Līdz ar to tiesa atzīst, ka pieteicējas pieteikums daļā par kaitējuma atlīdzinājumu ir noraidāms.

Rezolutīvā daļa

Ņemot vērā iepriekš konstatēto un pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246. – 251.pantu un 289. – 291.pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

pilnībā noraidīt /pers. C/ pieteikumu par Nodarbinātības valsts aģentūras direktores lēmuma Nr.3.1-1/6 atcelšanu un nemateriālā kaitējuma atlīdzināšanu 1 000 *euro* apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā mēneša laikā no tā sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu namā.

Tiesnese A.Karnīte